

« آزادی از دیدگاه امام خمینی (ره) »

آزادی، از حقوق فطری و طبیعی انسان است که خداوند متعال در وجود آدمی سرشته و آن را یکی از رسالت‌های انبیا (علیهم السلام) قرار داده تا بشر را از اسارت برهانند و قانون بردگی را از بین ببرند. امیر مومنان علی (ع) این سرشتگی آزادی با انسان را به خلقت بشر مرتبط دانسته است: «لا تکن عبد غیرک و قد جعلک الله حراً؛ بنده دیگران مباش که خداوند تو را آزاد آفریده است.» انسان در طول تاریخ تلاش‌های فراوانی برای به دست آوردن آزادی، یعنی استیفای این حق طبیعی خویش به عمل آورده است. این تلاش آدمی محنت‌های زیادی برای او به همراه داشته است. رنج‌ها و اسارت‌های زیاد، از دست دادن جوان‌ها و ریخته شدن خون‌های فراوان، بهای سنگینی بوده که بشر برای آزادی پرداخت کرده است. یکی از اهداف انقلاب اسلامی ما و رهبر کبیر آن نیز به دست آوردن آزادی بود. اما آزادی‌ای که هدف امام و انقلاب بود از چه نوع است؟

باید پرسید آزادی چیست که آدمی برای آن، این همه فداکاری کرده است؟ دانشمندان، تعریف‌های مختلفی از این واژه کرده‌اند که همه این تعریف‌ها مبتنی بر جهان بینی و نوع نگرش آنان به هستی و انسان بوده است؛ یعنی عقیده آنان همگی در این تعریف‌ها بازتاب روشن و آشکاری داشته است. نقل کلیه تعاریف موجب تطویل کلام است، اما همه آنها در دو تعریف خلاصه می‌شود: یکی تعریف الحادی یا سکولاریستی از آزادی و دیگری تعریف الهی.

بر اساس تعریف الحادی، آزادی حق انسان است و آدمی در نوع پوشاک، خوراک، مسکن، عقیده، رفتار و همه جنبه‌های زندگی آزاد است و به دیگر بیان، آزادی خواهش‌های انسان است و انسان بر اساس مجموعه‌ای از این خواست‌ها و تمایلات نفسانی قانونمند شده و بدون توجه به امر و نهی الهی زندگی می‌کند؛ اما بر اساس تعریف الهی و صحیح، آزادی حقیقی است که خداوند برای انسان مقرر کرده و حد آن، مرزهایی است که در قوانین الهی مشخص شده است؛ به عبارت دیگر آزادی‌ای که اسلام آن را نعمت بزرگ خداوند بیان می‌کند، میدان وسیعی است که تفکر و اندیشه و اساساً تمامی استعدادهای آدمی را به رشد و فلاح می‌رساند. هیچ یک از فیلسوف‌های شرقی و غربی (سقراط، جان استوارت میل، تاماس کارلایل، فیخته، هگل، جان لاک و

هرلوسکی) آزادی را مطلق ذکر نکردند؛ بلکه هر کدام با کلمه‌ای از قبیل اخلاق، قانون‌مند شده طبیعت مادامی که به دیگران ضرر نرساند چارچوب دستورات و قوانین مملکتی آن را بیان کرده‌اند. بنابراین هیچ کس تاکنون آزادی را به معنای این که انسان آزاد هست هر کار بخواهد بکند و هر شکلی بخواهد زندگی کند و هر چه بخواهد بگوید و هر کجا بخواهد مسکن بسازد و... تعریف نکرده، چون این نوع آزادی با عقل و خرد انسانی ناسازگار است.

اهمیت آزادی

از آنجا که آزادی با ابعاد مختلفش در رشد و تکامل انسان و جامعه نقش موثری دارد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و از موهبت‌های الهی به شمار می‌رود. قرآن به آزادی عقیده و اندیشه اشاره می‌کند و همچنین یکی از رسالت‌های پیامبران از آدم تا خاتم الانبیاء (ص) آزادی انسان از خمود و جمود و بردگی است. ائمه (علیهم السلام) هم آزادی انسان را مورد توجه قرار داده‌اند. بنابراین قرآن و سنت، آزادی را جزو فطرت انسان می‌داند و یکی از علل انحطاط مسلمین در بعضی از اعصار را خمود و جمود فکری آنان و ناشی از نبودن آزادی ذکر می‌کند.

انواع آزادی

آزادی انواعی دارد: آزادی بیان، قلم، اندیشه، انتخاب همسر، شغل، مسکن و... تنوع آزادی‌ها به تنوع نیازهای انسان بستگی دارد، چرا که انسان یک بعدی نیست؛ بلکه از ابعاد گوناگون روحی و جسمی برخوردار است. تکامل انسان به آن است که در هر یک از این عرصه‌ها از آزادی به نحو صحیح و الهی استفاده کند و هویت انسانی خویش را رشد دهد. در کلام امام خمینی (ره) انواع آزادی‌ها شرح و توضیح روشنی یافته‌اند که اینک به برخی از آنها اشاره می‌کنیم.

آزادی عقیده و بیان

در اسلام به آزادی عقیده تاکید شده است، زیرا از یک سو انتخاب عقیده در فضای آزاد و به دور از اجبار و اکراه، امکان‌پذیر است آیه شریفه «لا اکراه فی الدین» گویای همین معناست و از سوی دیگر، نمایاندن اندیشه منطقی و عرضه برهان قوی، در فضای آزاد و هنگام وجود آزادی بیان میسر است. اما اساساً هر عقیده‌ای ناشی از اندیشه صحیح نیست؛ ممکن است منشأ بسیاری از عقاید، عادت‌ها، تعصب‌ها و تقلید از گذشتگان باشد. این نوع عقیده‌ها نوعی جمود و خمود است که در این صورت قوه تفکر و اندیشه در

درون انسان اسیر می‌شود، چنین آزادی‌ای عقیده‌ای زیانبار و سهم مهلکی است برای جامعه.

امام راحل (ره) در خصوص آزادی عقیده چنین فرمود: «اسلام بیش از هر دینی و بیش از هر مسلکی به اقلیت مذهبی، آزادی داده است. آنان نیز باید از حقوق طبیعی خودشان که خداوند برای همه انسان‌ها قرار داده است بهره‌مند شوند.»

آزادی قلم

اندیشه انسان از طریق قلم و نوشتن به دیگران منتقل می‌شود. اگر تفکر و اندیشه آزاد است، قلم نیز باید در چارچوب شرع و منافع ملی، آزاد باشد. اسلام نه تنها محدود کننده چنین آزادی‌ای نیست، بلکه تشویق کننده آن است. قرآن کریم، قلم را مقدس می‌شمارد و بدان سوگند می‌خورد. احادیث ما قلم دانشمندان را برتر از خود شهیدان می‌دانند؛ اما و صد اما که باید حرمت قلم را پاس داشت و از مرزهای مصلحت دینی و ملی فراتر نرفت و عفت و حکمت را مرزبانی کرد؛ قلم‌هایی که به دنبال آزادی مطلق هستند، هیچ خبری در آنها نیست.

امام خمینی در این باره می فرماید: «شما روزنامه‌ها را که می خوانید، می بینید که در روزنامه‌ها زیاد به چشمتان می خورد این به او بد می گوید، او به این بد می گوید. حالا که قلم آزاد شد، باید این طور باشد که هر کس به دیگری هر چه دلش بخواهد بگوید و هر کس به دیگری کاری بکند که این مملکت از نظم بیرون برود، از نظام بیرون برود، این معنای آزادی است؟ آن آزادی‌ای که در ممالکی که می خواهند ما را (غارت بکنند) هست، این طوری است؟! اگر این طور بود، انسجام پیدا نمی کردند، این ترقیات را پیدا نمی کردند. آنها با اسم آزادی که در مغز این جوان‌ها می اندازند، با اسم آزادی می خواهند شما را تحت حمایت خودشان قرار بدهند و آزادی را از شما سلب بکنند.»

حدود آزادی

اسلام آزادی را حق همه مردم می‌شمارد و آن را موجب رشد و تکامل انسان‌ها می‌داند و حد آن را مرزهای الهی ذکر کرده است. بدیهی است که این بایدها و نبایدهای الهی هرگز مخل آزادی نیست، بلکه ضامن و تامین کننده آزادی است. در جامعه‌ای که قانون حاکم نیست، افراد آن دست خوش هوا و هوس و قدرت دیگران خواهند بود و هرج و مرج به وجود خواهد آمد و در این صورت هیچ کس آزاد نیست. پس با بودن قانون الهی همگان در حدود آن

آزادند. چرا که در چنین جامعه‌ای هیچ کس نمی‌تواند توطئه کند و از فضای آزادی سوء استفاده کنند.

امام در این خصوص فرمود: «یک ملتی حق دارد که کسی که بخواهد ملتش را به تباهی بکشد و توطئه کند و باز همان مسائل سابق را برای او پیش بیاورد، از آن جلوگیری بکند و الا ملت ما طرفدار آزادی است، طرفدار همه جور آزادی است و لیکن طرفدار توطئه نیست، طرفدار تباهی نیست.»

امام در جای دیگر می‌فرماید: «ما هیچ گاه آزادی آنها (مارکسیست‌ها) را سلب نکرده و بدان لطمه وارد نیاورده‌ایم. هر کس آزاد است اظهار عقیده کند، ولی برای توطئه کردن آزاد نیست.»

امام آزادی غربی را رد می‌کند، آن را موجب تباهی و انحراف جوانان می‌داند. ایشان حدود آزادی را عدم مخالفت با شرع، عفت عمومی، مصالح کشور و مسیر ملت می‌دانست و وظیفه آحاد مردم مسلمان را نیز در برابر آزادی‌های غیر شرعی و قانونی بیان کرد و در این خصوص فرمود: «باید همه بدانیم که آزادی به شکل غربی آن (که) موجب تباهی جوانان و دختران و پسران می‌شود، از نظر اسلام و عقل محکوم است و تبلیغات و مقالات و سخنرانی‌ها و کتب و مجلات بر خلاف اسلام و عفت عمومی و مصالح کشور حرام است و بر همه ما و همه مسلمانان جلوگیری از آنها واجب است. و از

آزادی‌های مخرب باید جلوگیری شود و از آنچه در نظر شرع حرام و آنچه بر خلاف مسیر ملت و کشور اسلامی و مخالف با حیثیت جمهوری اسلامی است، به طور قاطع اگر جلوگیری نشود، همه مسوول هستند.

آزادی زن

زن، نیمی از پیکره اجتماع است. وجود او آدمی را کامل می‌کند و مسیرش را در جهت حرکت تکاملی، شکل می‌بخشد. اما متأسفانه در تاریخ صحنه‌های فراوانی از اسارت و حقارت زن را در اثر استبداد یا جهالت یا آداب و رسوم غلط می‌بینیم. ظهور اسلام، آزادی زن و شکوفایی استعدادها را نوید داد؛ گو این آزادی، با جلوگیری از زنده به گور کردن دختران و با ایفای نقش و حضور زنان در جنگ در زمان رسول الله توسعه پیدا کرد، به طوری که هر چه از بسط و گسترش این مکتب حیات بخش گذشت، آزادی زن هم بیشتر به بار نشست. در عصر ما نیز بزرگترین احیاگر اسلام، حضرت امام خمینی (قدس سره)، از همان آغاز نهضت اسلامی خویش، نقش زنان را بزرگ و با اهمیت توصیف کرد. وی به آزادی زنان معتقد بود و با دید بسیار وسیع خود، نقش بسیار مهمی را در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، آموزشی، پژوهشی و عمرانی برای زنان قائل شد. ایشان با خانه‌نشینی بودن

زن موافق نبود و در این باره فرمودند: «تبلیغات سوء شاه و کسانی که با پول خریده شده‌اند، چنان موضوع آزادی زن را برای مردم مشتبه کرده‌اند که خیال می‌کنند اسلام آمده که فقط زن را خانه‌نشین کند. چرا با درس خواندن زن مخالف باشیم؟ چرا زن نتواند کارهای دولتی انجام دهد؟ چرا با مسافرت کردن زن مخالفت کنیم؟ زن چون مرد در تمام اینها آزاد است.» امام اعتقاد داشت اسلام بالاترین آزادی را به زنان داد و این به خاطر جایگاه ویژه زنان در اسلام است و فرمود: «احترام و آزادی که اسلام به زن داده است، هیچ قانونی و مکتبی نداده است.»

<http://www.jamejamonline.ir/shownews2.asp?n=202417&t=con>

